

ارائه مدل علی قلدری بر اساس شایستگی اخلاقی و هویت اخلاقی با نقش میانجی ذهن آگاهی در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر

فاطمه زرگوش^۱، پروانه گل محمدی^۲، یحیی دیوالا^۳، محراب شیرمحمدی^۴

^۱ کارشناس ارشد روانشناسی تربیتی فارغ التحصیل دانشگاه باختر ایلام

^۲ کارشناس ارشد روانشناسی تربیتی فارغ التحصیل دانشگاه باختر ایلام

^۳ کارشناس ارشد روانشناسی تربیتی فارغ التحصیل دانشگاه باختر ایلام

^۴ کارشناس ارشد روانشناسی تربیتی فارغ التحصیل دانشگاه باختر ایلام (نویسنده مسئول)

چکیده

این پژوهش با هدف ارائه مدل علی قلدری بر اساس شایستگی اخلاقی و هویت اخلاقی با نقش میانجی ذهن آگاهی در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر انجام شده است. این پژوهش بر حسب هدف بنیادی، از نظر نحوه اجرا توصیفی، از نوع همبستگی و از نوع مدلیابی معادلات ساختاری می باشد. جامعه آماری پژوهش حاضر، شامل دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ به تعداد ۱۰۵۳ نفر می باشد. در پژوهش حاضر، به منظور تعیین حجم نمونه، با استفاده از جدول کرجسی و مورگان (۱۹۷۰)، تعداد ۲۹۰ نفر به عنوان نمونه انتخاب شد. در مرحله بعد برای انتخاب نمونه های پژوهش، روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای استفاده گردید. در این پژوهش برای جمع آوری اطلاعات مربوط به پاسخگویی به فرضیه های پژوهش، از روش میدانی با بکارگیری پرسشنامه استفاده شده است، ابزار اصلی گردآوری داده ها، شامل، پرسشنامه قلدری در مدرسه اولوئوس (۱۹۹۶)، پرسشنامه شایستگی اخلاقی مارتین و آشین (۲۰۱۰)، پرسشنامه هویت اخلاقی بلک و رینولدز (۲۰۱۶) و پرسشنامه ذهن آگاهی بائر و همکاران (۲۰۰۶) می باشد. جهت تجزیه و تحلیل داده ها از شاخص های توصیفی، ضریب همبستگی پیرسون، نرم افزار SPSS ۲۲، ایموس ۲۵ و مدل معادلات ساختاری استفاده شد. یافته های پژوهش نشان داد که بین شایستگی اخلاقی با قلدری $-0/273$ ، بین هویت اخلاقی با قلدری $-0/303$ ، بین ذهن آگاهی با قلدری $-0/605$ ، بین شایستگی اخلاقی با ذهن آگاهی $0/560$ ، بین هویت اخلاقی با ذهن آگاهی $0/541$ همبستگی وجود دارد. همچنین نقش میانجی ذهن آگاهی در حالت استاندارد به میزان $-0/289$ واحد به اثرات کل رابطه بین شایستگی اخلاقی و قلدری و نقش میانجی ذهن آگاهی در حالت استاندارد به میزان $-0/283$ واحد به اثرات کل رابطه بین شایستگی اخلاقی و قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر اضافه می کند. نتیجه اینکه: با توجه به نتایج مشخصه های برزندگی، ضرایب آلفای کرونباخ گزارش شده و بار عاملی، ضرایب مسیر و C.R، ابزار گردآوری داده ها مدل علی قلدری دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر بر اساس شایستگی اخلاقی و هویت اخلاقی با نقش میانجی ذهن آگاهی دارای ویژگی های فنی (قابلیت اعتماد و اعتبار) در سطح بسیار خوب و مطلوبی می باشد. یافته ها نشان داد که شایستگی اخلاقی و هویت اخلاقی به طور منفی با قلدری رابطه دارند و ذهن آگاهی در این رابطه نقش میانجی ایفا می کند. این نتایج بر اهمیت عوامل فردی در کاهش رفتارهای قلدری تأکید دارند و در مجموع، ذهن آگاهی می تواند سازوکاری روان شناختی در ارتباط بین متغیرهای اخلاقی و رفتارهای آسیبزا باشد.

واژه های کلیدی: قلدری، شایستگی اخلاقی، هویت اخلاقی، ذهن آگاهی، دانش آموزان

مقدمه:

یکی از اشکال فراگیر خشونت در مدارس که در سنین نوجوانی شایع است، قلدری^۱ است. قلدری، رفتاری پرخاشگرانه نسبت به دانش آموزان دیگر تعریف شده است که به صورت مداوم رخ می دهد؛ قلدری موجب رابطه نامتعادل از قدرت بین قربانی و فرد قلدر یا افراد قلدر می شود و رفتاری است که طی آن، در یک رابطه طرف دارای قدرت آشکارا از بیشتر بودن قدرت خود سوءاستفاده می کند، و با پرخاشگری سعی در ارباب طرف دیگر دارد، در این فرایند یک فرد به صورت مداوم توسط فرد یا گروهی که از او قویترند مورد آزار قرار می گیرد. رفتارهای قلدرمانانه در چهار طبقه جا می گیرند: قلدری/ نزاع، قربانی ها، قلدر/ قربانی ها و مشاهده گر(استراو^۲ و همکاران، ۲۰۲۰). قلدری میتواند به صورت کلامی، جسمانی، ارتباطی و همین طور به صورت مستقیم یا غیرمستقیم ابراز شود. (اسمیث^۳ و همکاران، ۲۰۱۹). قلدری در سطوح مختلف، با شایستگی اجتماعی، اخلاقی و عاطفی پایین، حمایت همسالان با جایگاه اجتماعی، عزت نفس، عملکرد تحصیلی، همدردی، محیط مثبت مدرسه ارتباط دارد. رفتار قلدری با شایستگی اخلاقی در ارتباط است. شایستگی اخلاقی به طور کلی به عنوان توانایی برای عملکرد اخلاقی در یک وظیفه، عمل و کارکرد توصیف و تعریف می شود. سالیان متمادی، تحقیقات متعددی به نقش شایستگی های اخلاقی در اینکه به عنوان عامل مهمی در جلوگیری از رفتارهای غیراخلاقی تحصیلی نقش دارند، پرداخته اند(گيو^۴، ۲۰۱۶). شایستگی اخلاقی را می توان به عنوان توانایی یا ظرفیت افراد در شناسایی احساسات خود به گونه ای که بر آنچه در یک موقعیت معین خوب یا بد تلقی می شود و سپس تأمل بر این احساسات، تصمیم گیری و عمل به روش هایی که بیشترین سطح منفعت دربر داشته باشد تعریف نمود. با توجه (جوئرسری^۵ و همکاران، ۲۰۰۵). هویت اخلاقی در ارتکاب قلدری نقش مهمی ایفا می کند. هویت اخلاقی حلقه مرتبط کننده استدلال اخلاقی و عمل اخلاقی، مکانیسم خودتنظیمی است که مانع از رفتار ناقض استانداردهای اخلاقی شده و با کاهش رفتارهای منفی منجر به بهبود رفتارهای انسانی و شهروندی می گردد. (تنگ و همکاران، ۲۰۲۲). متغیر دیگر پژوهش ذهن آگاهی است که به معنای توجه کردن به شیوهای خاص، هدفمند، در زمان کنونی و بدون قضاوت و پیش داوری تعریف شده است (فرون^۶ و همکاران، ۲۰۰۸). یافته ها نشان داد ه است که بین ذهن آگاهی و قلدری در دانش آموزان رابطه منفی معناداری وجود دارد. این مفهوم نوعی از آگاهی است که از طریق توجه به اهداف واقعی و بودن در زمان حال، بدون قضاوت راجع به تجربیات آشکار و لحظه به لحظه پدیدار می شود. ذهن آگاهی میتواند به عنوان یک عامل حفاظتی عمل نموده و چرخه آسیب زای زیربنای همزمان بودن تجربه رویدادهای آسیب زا و علائم روانشناختی را دگرگون کند. ذهن آگاهی یعنی بودن در لحظه با هر آنچه اکنون هست، بدون قضاوت و بدون اظهار نظر درباره آنچه اتفاق می افتد (واکر و کلوسیمو^۷، ۲۰۱۱). با توجه به مباحث مطرح شده، این پژوهش با هدف تدوین

^۱ Bullying^۲ Ostrov et al^۳Smith et al^۴ Guo^۵ Jormsri et al^۶ Frewen et al^۷ Walker et al

مدل علی اعتیاد به اینترنت بر اساس سه عامل تاریک شخصیت با نقش میانجی جرات ورزی در دانش آموزان انجام گرفته است.

مبانی نظری پژوهش:

قلدری دانش آموزان یکی از مسائل پیچیده و چالش برانگیز در محیط های آموزشی است که می تواند تأثیرات منفی زیادی بر رشد اجتماعی، روانی و تحصیلی دانش آموزان داشته باشد. قلدری به هر نوع رفتار آزاردهنده و مکرر گفته می شود که به هدف آسیب رساندن به فردی انجام شود (تتوفی و فرینگتون^۸، ۲۰۲۳). از اینرو، این پدیده یکی از نگرانی های اساسی مربیان، روانشناسان و مشاوران مدرسه است، زیرا مشکلات روانشناختی و تحصیلی گوناگونی مانند اضطراب، کاهش خود ارجی، طرد شدن از سوی همسالان، و ترک یا فرار از مدرسه در پی آن رشد می یابد. بررسی های همه گیرشناسی در این باره، روند فزاینده آمار رفتار قلدری و قربانیان در کودکان و نوجوانان را نشان می دهد. در همین راستا، یافته های پژوهش های پیشین نشان می دهد میزان شیوع قلدری (شامل مرتکب و قربانی) در افراد ۱۲ تا ۱۸ ساله، ۳۵ درصد برآورد شده است. پژوهش ها نشان داده اند که قلدری، پدیده های چندوجهی است که از درهم تنیدگی های عوامل خانوادگی، آموزشگاهی و اجتماعی ناشی می شود (دوپر، مایلز و آدامز^۹، ۲۰۲۰).

یکی از عوامل تاثیر گذار بر قلدری دانش آموزان هویت اخلاقی است. مفهوم سازی هویت اخلاقی در مدل شناختی اجتماعی هویت اخلاقی^{۱۰} شامل دو بُعد درونی سازی و نمادسازی است که به ترتیب مربوط به جنبه های شخصی و عمومی خود می باشند. بُعد درونی سازی، به میزان اهمیتی از اصول و ویژگی های اخلاقی (مانند، مهربانی و دلسوزی) اشاره دارد که برای خود پنداره فرد ارزشمند هستند و دیگران لزوماً این ویژگی ها را نمی بینند یا از آنها اطلاعی ندارند؛ در حالی که بُعد نمادسازی، بیانگر میزان تمایل فرد برای نشان دادن ویژگی های اخلاقی به صورت بیرونی به دیگران، از طریق عمل و رفتار، است (رحمان، هانوم و فیردوس^{۱۱}، ۲۰۲۳). در این زمینه، مطالعات نشان می دهند که دانش آموزانی که هویت اخلاقی قوی و مثبت دارند، احتمال کمتری برای مشارکت در رفتارهای قلدری و خشونت آمیز نشان می دهند. مطالعه ای که در سال ۲۰۲۲ منتشر شده است، بیان می کند که هویت اخلاقی بر اساس درک فرد از خوب و بد و ارزش های شخصی او شکل می گیرد و این هویت می تواند بر رفتارهای اجتماعی او تاثیر زیادی بگذارد. در این تحقیق آمده است که اگر دانش آموزان احساس مسئولیت اجتماعی و اخلاقی بالایی داشته باشند، احتمال کمتری دارد که وارد رفتارهای قلدری شوند و بیشتر تمایل به حمایت از دیگران خواهند داشت (تنت و همکاران^{۱۲}، ۲۰۲۲). مطالعات رشدی نشان داده است هویت اخلاقی به طور قابل توجهی در طول دوره نوجوانی رشد می کند و در دوران جوانی تحکیم بیشتری می یابد (سولنیر و کرتناور^{۱۳}، ۲۰۲۳). با وجود اینکه شواهدی وجود دارد که هویت اخلاقی را به رفتار قلدری در تحصیل پیوند می دهد، اما تحقیقات هنوز به اندازه کافی اهمیت

^۸ Ttofi, M. M., & Farrington

^۹ Dupper & Meyer-Adams

^{۱۰} Moral identity

^{۱۱} Rahman, A et al

^{۱۲} Tant et al

^{۱۳} Saulnier, L., & Krettenauer

نسبی هویت اخلاقی را برای ارتکاب قلدری در بین نوجوانان، به ویژه جمعیت ایرانی، بررسی نکرده اند (تنگ^{۱۴} و همکاران، ۲۰۲۲). از سوی دیگر، در رابطه با رفتار قلدری نوجوانان، فراتحلیل ها و مطالعات انجام شده در طول دو دهه گذشته بر عدم هویت اخلاقی به عنوان اصلی ترین متغیر شناختی-اجتماعی مؤثر بر قلدری تأکید کرده اند، ممکن است برخی از اشکال رفتار ضداجتماعی (مانند قلدری) را منطقی یا موجه تفسیر کنند، حتی اگر قوانین اخلاقی منع کننده این رفتار را درک کرده و پذیرفته باشند (کوکینوس و کیپریتسی^{۱۵}، ۲۰۱۸).

شایستگی اخلاقی به دانش آموزان کمک می کند تا روابط اجتماعی سالمی برقرار کنند و در محیط مدرسه رفتارهای مثبت تری از خود نشان دهند. در مقابل، قلدری به رفتارهایی اطلاق می شود که در آن ها دانش آموزان قدرت خود را بر دیگران تحمیل می کنند و ممکن است شامل آزار جسمی، روانی یا اجتماعی باشد در واقع، شایستگی اخلاقی نه تنها توانایی شناخت درست و نادرست را در فرد تقویت می کند، بلکه زمینه ساز تصمیم گیری های درست و رفتارهای اخلاقی در شرایط مختلف می شود. پژوهش ها نشان داده اند که ویژگی های اخلاقی ضعیف یا نقص در شایستگی اخلاقی می تواند باعث افزایش احتمال بروز قلدری در میان دانش آموزان شود (اسمیت و هاروی^{۱۶}، ۲۰۱۹).

پرویوس^{۱۷} (۲۰۱۰). لامبیت^{۱۸} و همکاران (۲۰۱۰) نشان داد که شایستگی های اخلاقی^{۱۹} در نحوه ادراک و باور دانش آموزان بر اینکه چطور در محیط آموزشی و به عبارت دقیق تر با دانش آموزان دیگر رفتار کنند، و رفتارهای قلدرمآبانه نداشته باشند اثر گذار هستند. مجموعه این بررسی ها نشان می دهند که مهمترین عامل در اینکه دانش آموزان به طور صادقانه و بر اساس ارزشهای اخلاقی رفتار کنند، ادراک آنها از اعتماد به همکلاسی هایشان می باشد (اتی جو و همکاران^{۲۰}، ۲۰۱۵).

متغیر یگری که بر قلدری تاثیر گذار است ذهن آگاهی^{۲۱} است. ذهن آگاهی به معنای توجه کردن به شیوه ای خاص، هدفمند، در زمان کنونی و بدون قضاوت و پیش داوری تعریف شده است. این مفهوم نوعی از آگاهی است که از طریق توجه به اهداف واقعی و بودن در زمان حال، بدون قضاوت راجع به تجربیات آشکار و لحظه به لحظه پدیدار می شود. ذهن آگاهی می تواند به عنوان یک عامل حفاظتی عمل نموده و چرخه آسیب زای زیربنای هم زمان بودن تجربه رویدادهای آسیب زا و علائم روان شناختی را دگرگون کند. ذهن آگاهی یعنی بودن در لحظه با هر آنچه اکنون هست، بدون قضاوت و بدون اظهار نظر درباره آنچه اتفاق می افتد (مکانویل، مکلیور و هن^{۲۲}، ۲۰۱۷). صمدی فردو همکاران (۱۳۹۷). به بررسی ارتباط بین نقش باورهای غیرمنطقی، خودکارآمدی و ذهن آگاهی در پیش بینی قلدری دانش آموزان پرداختند و نتیجه گرفتند که باورهای غیرمنطقی، خودکارآمدی و ذهن آگاهی در زمره متغیرهای مرتبط با قلدری دانش آموزان بوده و توانایی پیش بینی آن را

^{۱۴} Teng et al

^{۱۵} Kokkinos, C. M., & Kipritsi, E

^{۱۶} Smith & Harwey

^{۱۷} Proyouse

^{۱۸} Lambie, G. W., Hagedorn, W. B., & Ieva

^{۱۹} Moral Competencies

^{۲۰} Ateudjieu et al

^{۲۱} Conscious mind

^{۲۲} McConville, McAleer & Hahne

دارند. اگرچه تحقیقات زیادی در زمینه شایستگی اخلاقی، هویت اخلاقی و ذهن آگاهی در کاهش رفتارهای قلدری انجام شده است، اما در مدارس شهر دره شهر، به ویژه در مدارس دوره دوم متوسطه، تحقیقات محدودی در این زمینه انجام گرفته است. به علاوه، در این مناطق، مدل های علی در خصوص رابطه بین شایستگی اخلاقی، هویت اخلاقی و قلدری دانش آموزان با نقش میانجی ذهن آگاهی، به طور خاص بررسی نشده است.

این تحقیق به بررسی ارتباط میان این متغیرها و ارتباط آن ها بر کاهش قلدری در مدارس دره شهر می پردازد و می تواند به عنوان مبنای نظری برای طراحی برنامه های آموزشی و مداخله ای در مدارس این منطقه باشد. به علاوه، با توجه به خلأ موجود در تحقیقات مشابه در این منطقه، این مطالعه می تواند نقشی حیاتی در ارتقای سلامت روانی و اجتماعی دانش آموزان داشته باشد و گامی مؤثر در حل مشکل قلدری در مدارس منطقه باشد.

نتایج فوق نشان می دهد که، دانش آموزانی که از سطوح بالاتر شایستگی و هویت اخلاقی برخوردارند، با تقویت ذهن آگاهی (آگاهی هیجانی و شناختی)، تمایل کمتری به رفتارهای پر خاشگرانه و قلدری از خود نشان می دهند بنابر آنچه که گفته شد در این پژوهش به دنبال پاسخگویی به این سوال هستیم که آیا مدل علی قلدری بر اساس شایستگی اخلاقی و هویت اخلاقی با نقش میانجی ذهن آگاهی در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر دارای برازش مطلوب است؟ قلدری یک شکل فراگیر از رفتارهای ضد اجتماعی است (ایموتا و همکاران^{۲۳}، ۲۰۲۲) و اشاره به رفتاری پر خاشگرانه دارد که به واسطه قدرت فیزیکی و عاطفی و با هدف آسیب رساندن، تحقیر نمودن، ترساندن یا منزوی کردن فرد ضعیف تر انجام می شود و می تواند شامل رفتارهایی، از قبیل آزار دادن فیزیکی یا کلامی، ایجاد تهدید، شایعه پراکنی، تمسخر، ناسزاگویی و یا به طور عمد کسی را از گروه راندن باشد (یوسپ، حکمت و ماردیه^{۲۴}، ۲۰۲۳). پژوهش نشان داده است که پسر ها بیشتر از دختران درگیر رفتارهای قلدری می گردند به طوری که هم میزان قربانی شدن و هم میزان قلدری در آن ها بیشتر است و بدین ترتیب تفاوت های جنسیتی سبب شده که دختران در بررسی ها نادیده گرفته شوند. مطالعه ای نشان داد که ۳۸.۵٪ از دانش آموزان درگیر قلدری هستند؛ به طوری که ۲۲.۱٪ فقط قربانی، ۵.۴٪ فقط قلدر و ۱۱٪ هر دو نقش را ایفا می کنند. این نرخ در مقایسه با برخی کشورهای دیگر کمتر است و ممکن است به عواملی مانند مدیریت مدرسه، حمایت همسالان و باورهای مذهبی مرتبط باشد. در مطالعه ای دیگری، نرخ قربانی شدگی ۲۵.۸٪ و نرخ قلدری ۱۷.۴٪ گزارش شد. این تحقیق نشان داد که پسران بیشتر از دختران در معرض قلدری و قربانی شدگی هستند و مشکلات عاطفی و رفتاری به عنوان عوامل خطر شناسایی شدند. (تورنبرگ^{۲۵}، ۲۰۲۳؛ عبدالمحمدی، غدیری و محمدزاده، ۱۴۰۲). با وجود به رسمی نشناختن پدیده قلدری به عنوان یک مسئله اجتماعی جدی طی ۲۰ سال گذشته و علیرغم ده ها تحقیق، این پدیده همچنان یک چالش و تهدید با شیوع بالا برای والدین، معلمان و مدارس قلمداد می شود و اثر نامطلوبی بر رشد نوجوانان سراسر جهان دارد، بدین صورت که تقریباً ۳۰٪ از آنها را تحت تأثیر قرار می دهد. قلدری در ایران نیز رایج است (رحمتی و همکاران، ۱۴۰۰؛ بابایی، واحدی، ایمان زاده و ادیب، ۱۳۹۹). قلدری می تواند پیامدهای اجتماعی مهم و اثرات نامطلوب عمیقی بر سلامت جسمی و روانی، رشد تحصیلی، روابط بین فردی و سازگاری افراد درگیر در قلدری (قلدر، قربانی و تماشاگر) داشته باشد و تا بز رگسالی ادامه یابد داده های شیوع شناسی ملی و بین المللی مربوط به نوجوانان، نگرانی جامعه علمی و آموزشی را برای پیشبرد بیشتر در مطالعه این پدیده اجتماعی پیچیده، به منظور ریشه کنی آن توجیه می کند. (دهقانی و خرمائی، ۱۴۰۰؛ سلیک، هاپکینز و اوریلی^{۲۶}، ۲۰۲۳). اخیراً ادبیات پژوهشی نشان داده است که هویت اخلاقی به

^{۲۳} Imuta, K et al

^{۲۴} Yosep, I et al

^{۲۵} Thornberg, R.

^{۲۶} Celik, H et all

عنوان یک مفهوم نوظهور، نقش اساسی در ارتکاب قلدری ایفا می کند. کارکرد هویت اخلاقی را بر اساس مدل شناختی-اجتماعی ارائه شده توسط آکینو و رید^{۲۷} (۲۰۰۲) بررسی شده است. بوگرشاوزن^{۲۸} و همکاران (۲۰۱۵) هویت اخلاقی را به عنوان شبکه ای از تداعی های صفات اخلاقی (مانند مراقبت و سخاوت) که به طور جمعی شخصیت اخلاقی یک فرد را تعریف می کند، مفهوم سازی کرده اند. از دیدگاه شناختی اجتماعی، هویت اخلاقی صفات، ارزش ها و طرح واره های شخصی فرد را تعیین و نقش خود-تنظیمی در حفظ تصویر اخلاقی ایفا می کند و مانع از رفتارهای قلدری می شود. (آکینو و همکاران^{۲۹}، ۲۰۰۹). در این میان، شایستگی اخلاقی می تواند عاملی پیش گیرانه و کاهش دهنده رفتارهای قلدری در دانش آموزان باشد. شایستگی اخلاقی به توانایی فرد در درک و اعمال اصول اخلاقی در موقعیت های مختلف اجتماعی اطلاق می شود و به ویژه در فرآیندهای تصمیم گیری اخلاقی نقش حیاتی دارد. دانش آموزانی که دارای شایستگی اخلاقی بالاتر هستند، قادرند که به طور مؤثری مسائل اخلاقی را درک کرده و رفتارهای مناسب تری در تعاملات اجتماعی خود از خود بروز دهند. این گروه از دانش آموزان معمولاً نسبت به حقوق دیگران حساس تر هستند و تمایل کمتری به انجام رفتارهای قلدری دارند. تحقیقات نشان داده است که تقویت شایستگی اخلاقی می تواند به طور قابل توجهی در کاهش رفتارهای قلدری در مدارس تأثیرگذار باشد. از این رو، شایستگی اخلاقی به عنوان یک ویژگی مهم اجتماعی و روان شناختی می تواند در شکل دهی رفتارهای اجتماعی مثبت و کاهش خشونت ها و آزارهای همکلاسی ها نقش برجسته ای ایفا کند (جی نی و پوزلیو^{۳۰}، ۲۰۱۹).. یکی از این روش ها که در سال های اخیر توجه زیادی به آن شده، استفاده از ذهن آگاهی جهت کاهش قلدری است. ذهن آگاهی به معنای تمرکز کامل بر لحظه حال، آگاهی از افکار، احساسات و محیط اطراف بدون قضاوت است. این مهارت می تواند به افراد کمک کند تا بهتر با هیجانات و افکار منفی خود کنار بیایند و از بروز رفتارهای آسیب زننده جلوگیری کنند. تحقیقات نشان داده اند که تمرینات ذهن آگاهی می توانند تأثیر مثبتی در کاهش رفتارهای قلدری در مدارس داشته باشند. به ویژه، دانش آموزانی که مهارت های ذهن آگاهی را به طور مداوم تمرین می کنند، بیشتر قادر به مدیریت استرس و هیجانات خود هستند و تمایل کمتری به بروز رفتارهای قلدری دارند (اولوس^{۳۱}، ۲۰۱۳).. تحقیقات نشان داده است که تمرین ذهن آگاهی می تواند به طور قابل توجهی در کاهش استرس، اضطراب، و رفتارهای منفی مانند قلدری مؤثر باشد. دانش آموزانی که تمرینات ذهن آگاهی را انجام می دهند، قادرند بهتر با احساسات و هیجانات خود برخورد کنند و از این طریق، رفتارهای آسیب زننده مانند قلدری را کاهش دهند (بی جل^{۳۲} و همکاران، ۲۰۲۰).. از این رو، شناسایی و بررسی عوامل مؤثر بر این رفتارها می تواند در پیشگیری از آن ها و بهبود سلامت روانی دانش آموزان مؤثر باشد. در این راستا، شایستگی اخلاقی، هویت اخلاقی و ذهن آگاهی به عنوان عوامل مؤثر در کاهش قلدری مطرح شده اند. اگرچه تحقیقات زیادی در زمینه های مختلف به بررسی رفتارهای قلدری پرداخته اند، ولی در بسیاری از مطالعات موجود، تأثیر شایستگی اخلاقی و هویت اخلاقی بر قلدری به طور مستقیم بررسی نشده است. همچنین، نقش ذهن آگاهی به عنوان یک متغیر میانجی در این فرایند کمتر مورد توجه قرار گرفته است. در تحقیقات موجود، بیشتر بر عوامل فردی و اجتماعی مانند ویژگی های شخصیتی، محیط اجتماعی و خانوادگی تمرکز شده است، در حالی که ترکیب این عوامل (شایستگی اخلاقی، هویت اخلاقی و ذهن آگاهی) به عنوان یک مدل جامع علی، به ویژه

^{۲۷} Aquino, K., & Reed

^{۲۸} Boegershausen et al

^{۲۹} Aquino, K et al

^{۳۰} Gini, G., & Pozzoli,

^{۳۱} Ulus

^{۳۲} Bijl and colleagues

در مدارس مناطق خاص مانند دره شهر، هنوز به طور کامل و مفصل مورد بررسی قرار نگرفته است. از این رو، این تحقیق به پر کردن خلأ نظری در زمینه مدل های علی رفتارهای قلدری با تأکید بر متغیرهای اخلاقی و روان شناختی پرداخته و درک بهتری از تأثیر این متغیرها بر کاهش قلدری در مدارس ارائه می دهد. از نظر عملی، در بسیاری از مدارس و مناطق مختلف، هنوز راه کارهای اثربخشی برای کاهش قلدری وجود ندارد یا روش های موجود تنها بر اقدامات سطحی و محدود تمرکز دارند. در این راستا، استفاده از برنامه های آموزشی مبتنی بر شایستگی اخلاقی، هویت اخلاقی و ذهن آگاهی به عنوان ابزارهای کاهش قلدری، در مدارس مناطق مختلف مانند دره شهر تا به امروز به طور جامع و منسجم پیاده سازی نشده است. بسیاری از مدارس این منطقه فاقد برنامه های آموزشی جامع برای ترویج مهارت های اخلاقی و ذهن آگاهی هستند، که می تواند در کنترل و کاهش رفتارهای قلدری مؤثر باشد. بنابراین، این تحقیق به دنبال ارائه یک مدل عملی است که بتواند به مدیران و معلمان مدارس در طراحی برنامه های آموزشی و مداخله ای برای کاهش قلدری و ارتقای سلامت روانی کمک کند. این تحقیق از جنبه نوآوری برخوردار است، زیرا مدل علی پیش نهادی آن به ترکیب سه متغیر شایستگی اخلاقی، هویت اخلاقی و ذهن آگاهی می پردازد که به طور مستقل در کاهش قلدری بررسی شده اند، اما ترکیب آن ها به عنوان یک مدل جامع و در نظر گرفتن نقش میانجی ذهن آگاهی در این فرایند، تازگی و نوآوری تحقیق را شکل می دهد. علاوه بر این، این تحقیق به طور خاص در مدارس پسرانه دوره دوم متوسطه شهر دره شهر انجام می شود که تاکنون تحقیقی مشابه در این مناطق انجام نشده است. این تحقیق می تواند به عنوان مرجع جدیدی برای پژوهش های آتی در این زمینه و همچنین به عنوان مبنای طراحی برنامه های آموزشی و مداخله ای در مدارس این منطقه مورد استفاده قرار گیرد. نتایج تحقیقات قبلی نشان می دهد که تاکنون چنین تحقیقی بر روی دانش آموزان پسرانه دوره دوم متوسطه شهر دره شهر صورت نگرفته است. لذا با توجه به مطالب ذکر شده، اهمیت اجرای این تحقیق در میان دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر ضروری به نظر می رسد.

پیشینه ی پژوهش:

نیک خواه و همکاران (۱۴۰۳) به بررسی رابطه کمالگرایی با هویت اخلاقی با در نظر گرفتن متغیر میانجی ذهن آگاهی در بین دانش آموزان دختر دوره دوم مقطع متوسطه شهر شیراز پرداختند. این مطالعه به روش همبستگی توصیفی اجرا گردید و در چارچوب پژوهش های کاربردی طبقه بندی می شود. جامعه آماری شامل تمامی دانش آموزان دختر دوره دوم مقطع متوسطه در نواحی مختلف شیراز بود که از میان آنها، بر اساس جدول مورگان و روش نمونه گیری خوشه ای دومرحله ای، ۳۱۶ نفر به عنوان نمونه انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده ها پرسشنامه هایی بودند که اعتبار و روایی آنها با استفاده از آزمون های آماری معتبر تایید شد. اهداف اصلی پژوهش شامل بررسی رابطه بین کمالگرایی و هویت اخلاقی و همچنین ارزیابی نقش میانجی ذهن آگاهی در این رابطه بود. نتایج حاصل از آزمون های همبستگی و تحلیل رگرسیون نشان داد که بین کمالگرایی و هویت اخلاقی رابطه معناداری وجود دارد و ذهن آگاهی نقش میانجی معناداری را در این رابطه ایفا می کند. یافته های آماری نشان دادند که کمالگرایی به طور مستقیم بر ذهن آگاهی و هویت اخلاقی تأثیر مثبت دارد و همچنین ذهن آگاهی توانسته است درصد معناداری از تغییرات هویت اخلاقی را پیش بینی کند. این نتایج با ضریب همبستگی ۰.۸۷۳ و سطح معناداری ۰.۰۰۱ تایید گردید که نشان دهنده اثرگذاری مثبت کمالگرایی بر هویت اخلاقی دانش آموزان است. این پژوهش به واسطه تمرکز بر عوامل روانشناختی تأثیرگذار بر شکل گیری هویت اخلاقی و همچنین نقش ذهن آگاهی به عنوان یک متغیر میانجی، به افزایش دانش در حوزه توسعه اخلاقی دانش آموزان کمک می کند.

ملائی (۱۴۰۲) به پژوهشی تحت عنوان "بررسی رابطه بین بی تفاوتی اخلاقی، همدلی و بخشش با قلدری در دانش آموزان دختر دوره دوم متوسطه" پرداختند. بدین منظور، از جامعه آماری که شامل ۱۵۰۰ نفر دانش آموز دختر دوره دوم متوسطه شهر تبریز در سال تحصیلی ۱۴۰۲-۱۴۰۳ بود، نمونه ای با حجم ۳۷۵ نفر با روش نمونه گیری در دسترس انتخاب شدند. در این راستا از پرسشنامه های بی تفاوتی اخلاقی بندورا و همکاران (۱۹۹۶)، همدلی شرین و وولم (۲۰۱۱)، بخشش تامپسون و همکاران (۲۰۰۵) و قلدری اسپلاگه و هولت (۲۰۰۱) برای جمع آوری داده ها استفاده گردید. روش اجرای پژوهش نیز

توصیفی و طرح پژوهش از نوع همبستگی بود و با روش آماری همبستگی پیرسون و روش آماری رگرسیون گام به گام تجزیه و تحلیل صورت گرفت و نتایج به دست آمده نشان داد که بین بی تفاوتی اخلاقی با قلدری رابطه مثبت وجود دارد. همچنین بین مولفه شناختی همدلی با قلدری رابطه منفی موجود می باشد در حالی که بین مولفه عاطفی همدلی با قلدری رابطه مثبت وجود دارد. به علاوه رابطه بین بخشش و قلدری نیز بصورت منفی معنادار بود. نتایج تحلیل رگرسیون نیز نشان داد بی تفاوتی اخلاقی و بخشش می توانند ۱۰ درصد از واریانس قلدری را مورد پیش بینی قرار دهند. به طور کل نتیجه این پژوهش نشان می دهد عوامل روان شناختی و روانی اجتماعی از جمله بی تفاوتی اخلاقی، همدلی و بخشش دارای نقش بسزایی در بروز قلدری می باشند، بنابراین اهمیت دارد مسئولین آموزشی، به نقش آموزش در راستای تقویت پایبندی به اخلاقیات و افزایش مهارت های همدلی و بخشش توجه ویژه داشته باشند.

عظیمی و همکاران (۱۴۰۲) به پژوهشی تحت عنوان "بررسی رابطه بین هویت اخلاقی و قلدری نوجوانان ایرانی و نقش میانجی-گری عدم التزام اخلاقی در این رابطه پرداختند. شرکت-کنندگان متشکل از ۳۹۲ دانش-آموز (۲۱۷ پسر و ۱۷۵ دختر) دوره متوسطه دوم شهرستان کوهشدت با دامنه سنی ۱۵ تا ۱۸ سال ($16/44 =$ میانگین و $0/72 =$ انحراف استاندارد) بودند. آن-ها با روش نمونه-گیری تصادفی چندمرحله‌ای انتخاب شدند و ابزار روابط نوجوانان همسال پرادا (۲۰۰۰)، مقیاس هویت اخلاقی آکوینو و رید (۲۰۰۲) و مقیاس سازوکارهای عدم التزام اخلاقی بندورا (۱۹۹۶) را تکمیل کردند. داده ها با استفاده از تحلیل عامل تأییدی و مدل‌یابی معادلات ساختاری تجزیه و تحلیل شدند. نتایج نشان داد، هویت اخلاقی به‌طور منفی و معنی-دار قلدری ($37/00 = \beta$) و عدم التزام اخلاقی ($27/00 = \beta$) را پیش-بینی می-کند. همچنین، عدم التزام اخلاقی نقش مثبت و معنی-داری در پیش-بینی قلدری داشت. ($23/00 = \beta$) افزون بر این، نتایج حاصل از مدل-یابی معادله ساختاری حاکی از آن بود که عدم التزام اخلاقی به-طور معنی‌داری رابطه بین هویت اخلاقی و قلدری را میانجی-گری می-کند. ($051/00 = \beta$) در مجموع، این یافته-ها نقش هویت اخلاقی و عدم التزام اخلاقی را در رفتار قلدری نوجوانان برجسته می-کند. مفاهیم نظری و عملی این یافته-ها و جهت-گیری-ها برای تحقیقات آینده مورد بحث قرار گرفته است.

ترکاشوند و کرامتی (۱۴۰۲) به پژوهشی تحت عنوان "پیش‌بینی انواع قلدری بر اساس زیرمقیاس‌های گسست اخلاقی و هویت اخلاقی، در دانش‌آموزان ابتدایی پرداختند به این منظور، از بین کلیه دانش‌آموزان دختر و پسر مقطع ابتدایی شهر تهران، با روش‌های خوشه‌ای و تصادفی ساده ۴۲۰ دانش‌آموز انتخاب گردید، که شامل، ۲۰۳ دانش‌آموز پسر و ۲۱۷ دانش‌آموز دختر بود که ۲۴۰ نفر در پایه پنجم و ۱۸۰ نفر در پایه ششم تحصیلی بودند. شرکت‌کنندگان در این پژوهش به سه پرسشنامه قلدری (تورنبرگ و جانگرت، ۲۰۱۴)، گسست اخلاقی (تورنبرگ و جانگرت، ۲۰۱۴) و هویت اخلاقی آکوینو و رید (۲۰۰۳) پاسخ دادند. این پژوهش با روش رگرسیون و با کمک نرم‌افزار SPSS۲۲ تجزیه و تحلیل شد. با توجه به سطح معناداری یافته‌ها و همچنین استاندارد بودن دیگر شاخص‌های مورد بررسی، هر دو فرضیه پژوهش تأیید شده و نشان داده شد که زیرمقیاس‌های گسست اخلاقی و هویت اخلاقی هر دو تأثیر معناداری در پیش‌بینی قلدری دانش‌آموزان دارند. ($05/00 \geq \alpha$) بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که مطابق با مفهوم عاملیت اخلاقی، جهت بررسی قلدری دانش‌آموزان، می‌توان به میزان گسست اخلاقی و هویت اخلاقی آنان توجه نمود. بدین صورت که قلدری با گسست اخلاقی رابطه مثبت، و با هویت اخلاقی رابطه منفی دارد.

کوپائی و صفری (۱۴۰۲) به پژوهشی تحت عنوان "بررسی نقش واسطه‌ای استدلال اخلاقی در رابطه بین هوش هیجانی و رفتار شاهدان قلدری" پرداختند. این پژوهش همبستگی از نوع مدل معادلات ساختاری است. جامعه مورد نظر دانش‌آموزان پسر و دختر متوسطه دوم شهرستان خرم‌آباد در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۰۲ بود. نمونه پژوهش حاضر شامل ۳۱۰ دانش‌آموز که به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شدند. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از مدل معادلات ساختاری به وسیله نرم‌افزار Smart PLS ۳ انجام گرفت. ملاحظات اخلاقی: ملاحظات اخلاقی از جمله توضیح هدف پژوهش، محرمانه‌ماندن هویت پرسش‌شوندگان، اطمینان از محرمانه‌بودن پاسخ‌ها از پژوهش رعایت گردید. شرکت‌کنندگان در پاسخ‌دادن به پرسشنامه‌ها آزاد بودند. نتایج پژوهش حاضر نشان داد تمامی ضرایب معناداری (t-value) از ۱/۹۶ بیشتر بود، مقادیر R^2 برای مؤلفه‌های

درون‌زای پژوهش در طیف ۰/۵۳ تا ۰/۹۳ و همچنین نتایج مقادیر Q۲ برای تمامی سازه‌های مدل در طیف ۰/۲۷ تا ۰/۶۱ قرار دارد که این امر معنادار بودن تمامی روابط میان مؤلفه‌ها را در سطح اطمینان ۹۵ درصد نشان می‌دهد. بر اساس نتایج، هوش هیجانی بر رفتار شاهدان قلدری و استدلال اخلاقی تأثیر مثبت و معناداری دارد. همچنین نتایج نشان داد عدد معناداری و ضریب غیر مستقیم به ترتیب برابر با ۸/۲۶ و ۰/۴۵ به این معنی که استدلال اخلاقی در رابطه بین هوش هیجانی و رفتار شاهدان قلدری نقش واسطه‌ای دارد. ($P < 0.05$) یافته‌های پژوهش نشان داد که بین هوش هیجانی و رفتار شاهدان قلدری رابطه معناداری وجود دارد. نتایج مدل معادلات نشان داد که استدلال اخلاقی دانش‌آموزان قادر است در ارتباط بین متغیرهای هوش هیجانی و رفتار شاهدان نقش واسطه‌ای معناداری ایفا کند و باعث افزایش تأثیرگذاری گردد.

صمدی فرد و نریمانی (۱۴۰۰) به پژوهشی تحت عنوان "تبیین نقش باورهای غیرمنطقی، خودکارآمدی و ذهن آگاهی در پیش‌بینی قلدری دانش‌آموزان پرداختند. روش اجرای پژوهش توصیفی و از نوع هم‌بستگی بود. جامعه آماری مطالعه کلیه دانش‌آموزان پسر مقطع متوسطه شهر اردبیل در سال ۹۴-۱۳۹۵ بودند که به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای ۱۲۲ نفر از آنان به عنوان نمونه انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از ابزارهای باورهای غیرمنطقی، خودکارآمدی، ذهن آگاهی و پرسش‌نامه قلدری استفاده شد. داده‌های پژوهش با روش‌های هم‌بستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه تجزیه و تحلیل شدند. یافته‌ها نشان داد که بین باورهای غیرمنطقی، خودکارآمدی و ذهن آگاهی با قلدری دانش‌آموزان رابطه معناداری وجود داشت. همچنین نتایج رگرسیون چندگانه نشان داد که باورهای غیرمنطقی، خودکارآمدی و ذهن آگاهی در مجموع ۰/۵۳ از واریانس قلدری را در دانش‌آموزان پیش‌بینی می‌کند. ($p < 0.05$) بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که باورهای غیرمنطقی، خودکارآمدی و ذهن آگاهی در زمره متغیرهای مرتبط با قلدری دانش‌آموزان بوده و توانایی پیش‌بینی آن را دارند.

سوری و همکاران (۱۴۰۰) به پژوهشی تحت عنوان "تبیین رفتار شاهدان قلدری در مدارس بر اساس عدم درگیری اخلاقی و حساسیت اخلاقی با نقش واسطه‌ای هویت اخلاقی" پرداختند. مواد و روش‌ها: این پژوهش مقطعی از نوع توصیفی همبستگی است. جامعه مورد نظر دانش‌آموزان پسر و دختر متوسطه دوم استان لرستان در سال تحصیلی ۹۸-۱۳۹۷ بود. نمونه پژوهش حاضر شامل ۶۱۷ دانش‌آموز که به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای انتخاب شدند. یافته‌ها: نتایج نشان داد که مدل مفهومی پژوهش با داده‌های پژوهش برازش مطلوب و قابل قبولی دارد. یافته‌های حاصل از مدل معادلات ساختاری نشان می‌دهد که عدم درگیری اخلاقی و حساسیت اخلاقی با رفتار شاهدان در قلدری رابطه دارد. به عبارتی دیگر کسانی که عدم درگیری اخلاقی بالا و حساسیت اخلاقی پایین دارند، به صورت زیان‌آورتری رفتار می‌کنند. همچنین نتایج تحلیل نشان می‌دهد که هویت اخلاقی در ارتباط بین رفتارهای شاهدان قلدری در مدارس و عدم درگیری اخلاقی و حساسیت اخلاقی نقش واسطه‌ای دارند. ملاحظات اخلاقی: در این مطالعه اصول مرتبط با ملاحظات اخلاقی از جمله محرمانه ماندن هویت پرسش‌شوندگان، رضایت آگاهانه شرکت‌کنندگان در پژوهش و اختیار خروج از روند تحقیق رعایت گردید. نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش حاضر نشان می‌دهد که عدم درگیری اخلاقی و حساسیت اخلاقی با نوع واکنش دانش‌آموزان به عنوان شاهد در هنگام قلدری رابطه دارد و این واکنش با توجه به ویژگی‌هایی مانند هویت اخلاقی می‌تواند متفاوت باشد.

هو و ژانگ^{۳۳} (۲۰۲۳) به پژوهشی تحت عنوان "بررسی ارتباط همدلی (از ابعاد شایستگی اخلاقی)، قضاوت اخلاقی و خودکارآمدی با رفتار کمک‌کننده تماشاگران در میان نوجوانان، بر اساس فرضیه همدلی-نوع دوستی، مدل مداخله تماشاگر، و مدل اخلاقی فرآیند دوگانه" پرداختند. روش‌ها نمونه‌ای متشکل از ۹۱۹ نوجوان چینی از ۳ مدرسه در استان های هونان، جیانگشی و گوانگدونگ، مقیاس همدلی پایه، پرسشنامه قضاوت اخلاقی اینترنتی، پرسشنامه خودکارآمدی اینترنتی و مقیاس

^{۳۳} Hu Y, Zhang

مداخله سبک های تماشاگر را تکمیل کردند. و ما یک مدل میانجی گری تعدیل شده برای بررسی رابطه بین همدلی و رفتار کمک کننده تماشاگران در آزار سایبری ایجاد کردیم و نقش میانجی قضاوت اخلاقی و نقش تعدیل کننده خودکارآمدی اینترنتی را ارزیابی کردیم. نتایج یافته های ما همبستگی مثبت و معناداری را بین همدلی و رفتار کمک کننده تماشاگران در آزار و اذیت سایبری نشان داد. قضاوت اخلاقی رابطه بین همدلی و رفتار کمکی را میانجی گری می کند، در حالی که خودکارآمدی اینترنتی نیمه دوم مسیر میانجیگری را تعدیل می کند. به طور خاص، ارتباط بین قضاوت اخلاقی و رفتار کمک رسانی برای تماشاگران با سطوح بالاتر خودکارآمدی اینترنتی در مقایسه با افرادی که سطوح پایین تری دارند قوی تر بود. بحث این نتایج درک ما را از مکانیسم های دخیل در رفتار کمک رسانی تماشاگران در آزار و اذیت سایبری عمیق تر می کند، بنابراین مبنایی برای مداخلات آتی برای تشویق اقدامات کمکی بیشتر از سوی تماشاگران در جریان حوادث آزار سایبری فراهم می کند.

اورپول^{۳۴} و همکاران (۲۰۲۳) به پژوهشی تحت عنوان "تحلیل نقش عواطف اخلاقی گرایشی و موقعیتی در رفتارهای قلدری و اجتماعی در نوجوانان" پرداختند. دو مطالعه انجام شد: یک مطالعه مقطعی شامل ۶۴۴ نوجوان ۱۴-۱۸ ساله ($M = ۱۵,۶$)، $DT = ۱,۴$ و طرح اندازه گیری مکرر شامل ۲۳۵ نوجوان ۱۰-۱۵ ساله ($M = T ۱۲,۹$). اهداف مطالعه (۱) اعتبار سنجی دو مقیاس برای احساسات اخلاقی موقعیتی برانگیخته شده در موقعیت های قلدری (ارتفاع و انزجار اخلاقی) و (۲) بررسی روابط بین احساسات اخلاقی گرایشی و موقعیتی و رفتار اجتماعی نسبت به قربانیان و رفتار قلدری بود. نتایج، ویژگی های روان سنجی کافی را برای مقیاس های بلندمدت و انزجار اخلاقی نشان می دهد. علاوه بر این، هر دو هیجان اخلاقی موقعیتی به طور منفی با رفتار قلدری مرتبط هستند، در حالی که احساسات تمایلی مانند شفقت و قدردانی تأثیر مثبتی بر رفتار اجتماعی دارند. مطالعه ۲ رابطه آینده نگر بین قدردانی و رفتار اجتماعی نسبت به قربانیان و رفتار قلدری را ارزیابی کرد. نتایج این مطالعه نشان می دهد که قدردانی گرایشی بر رفتار اجتماعی جامعه با قربانیان تأثیر مثبت و بر رفتار قلدری تأثیر منفی دارد. در پایان، ارتباط عواطف اخلاقی برای پیشگیری از رفتار قلدری و نقشی که عواطف گرایشی خود متعالی بر رفتار اجتماعی از دیدگاه روان شناسی رشد دارند، برجسته می شود.

ماریسکا^{۳۵} (۲۰۲۳) به پژوهشی تحت عنوان "تعیین ارتباط: اعتماد، ارتباط (از ابعاد شایستگی اخلاقی) با تجربیات قلدری (ارتکاب و/یا قربانی شدن)" پرداخت. داده ها از ۴۶۵ یادگیرنده سسوتو زبان (۱۰ تا ۱۲ سال؛ زن = ۲۷۴؛ مرد = ۱۹۱) جمع آوری شد. شرکت کنندگان شایستگی اخلاقی را که برای کودکان و نوجوانان بازبینی شده بود، تکمیل کردند. ابزار ارتباط با همسالان: قلدر/هدف. تجزیه و تحلیل رگرسیون سلسله مراتبی چندگانه نشان داد که ارتباط منفی معنی داری بین شایستگی اخلاقی و ارتکاب قلدری وجود دارد.

لو کری چیو^{۳۶} و همکاران (۲۰۲۱) به پژوهشی تحت عنوان "بررسی میزان مشارکت هویت اخلاقی، قضاوت اخلاقی و خودکارآمدی اجتماعی در رفتارهای اجتماعی در نوجوانی" پرداختند. تقریباً ۳۳۸ نوجوان (مجموعه = ۱۳.۴ سال) معیارهای هویت اخلاقی، قضاوت اخلاقی، خودکارآمدی اجتماعی و رفتار اجتماعی را تکمیل کردند. معلمان به رفتارهای اجتماعی نوجوانان امتیاز دادند، که تا حد زیادی گزارش های خود نوجوانان را تایید می کرد. هویت اخلاقی برای پیش بینی بیشتر انواع رفتارهای اجتماعی پیدا شد. قضاوت اخلاقی و هویت اخلاقی با هم مرتبط بودند و رفتارهای اجتماعی نوع دوستانه را به طور مشترک پیش بینی می کردند، اما کمک در مقابل دیگران را پیش بینی نمی کردند. علاوه بر این، هویت اخلاقی روابط بین قضاوت اخلاقی و برخی از اشکال رفتار اجتماعی (مانند عاطفی، داوطلبانه) را واسطه می کند. باورهای خودکارآمدی برای پیش بینی برخی از

^{۳۴} Oriol^{۳۵} Mariska^{۳۶} Lo Cricchio

انواع رفتارهای اجتماعی (مثلاً عمومی) یافت شد، که شاید به نوجوانان اعتماد به نفس برای مشارکت در کنش های اجتماعی را فراهم می کرد. به طور کلی، هویت اخلاقی به ویژه در محاسبه مستقیم رفتار اجتماعی مؤثر بود و ممکن است به عنوان میانجی برای پر کردن شکاف قضاوت اخلاقی-عمل اخلاقی در بین نوجوانان عمل کند.

نیکولو^{۳۷} (۲۰۲۱) به بررسی نقش میانجی هویت اخلاقی در ارتباط بین تعصب قومی و قلدری قومی و همچنین نقش تعدیل کننده نزدیکی با معلم پرداخته است. یک مدل میانجیگری و یک مدل میانجیگری تعدیل شده برای داده های جمع آوری شده از ۵۵۲ کودک دبستانی ۸ تا ۱۰ ساله استفاده شد. تعصب قومی، قلدری قومی، و عدم هویت اخلاقی از طریق پرسشنامه های خودگزارش دهی ارزیابی شد، در حالی که پرسشنامه ای برای معلمان اجرا شد تا میزان صمیمیت با دانش آموزان خود را ارزیابی کند. نتایج نشان داد که تعصب قومی به طور مستقیم و مثبت با قلدری قومی مرتبط است و عدم هویت اخلاقی تا حدی واسطه این ارتباط است. این پیوند غیرمستقیم به ویژه برای کودکانی که سطح صمیمیت پایینی با معلمانشان داشتند قوی بود، در حالی که برای دانش آموزانی که سطح صمیمیت بالایی داشتند، معنی دار نبود، و نشان می داد که نزدیکی با معلم ممکن است کودکانی را که از لحاظ هویت اخلاقی درگیر هستند از اجرای قلدری قومی بازدارد. پیامدهای تحقیق و عمل با هدف کاهش تعصب و عدم هویت اخلاقی، و همچنین در ترویج روابط مثبت بین کودکان و بین دانش آموزان و معلمان مورد بحث قرار می گیرد.

ماریا و همکاران (۲۰۲۰) مشخص کرده اند که عدم هویت اخلاقی (MD) با سطوح بالاتری از رفتارهای مختلف پرخاشگرانه و قلدری مرتبط است. اگرچه برخی از مطالعات نشان دادند که نقش مهمی در آزار سایبری نیز ایفا می کند، نتایج در این زمینه هنوز گیج کننده است و ارتباط بین MD و مزاحمت سایبری هنوز نامشخص است. بنابراین، این بررسی سیستماتیک با هدف بررسی شواهد مربوط به ارتباط بین MD و آزار سایبری انجام شد. ما ۴۱ مطالعه را مورد تجزیه و تحلیل قرار دادیم تا مشخص کنیم که چگونه ارتکاب زورگویی سایبری، و رفتارهای فعال و غیرفعال کناره گیری با مکانیسم های MD مرتبط است و چگونه ارتباط بین این فرایندها ممکن است بسته به روش های اندازه گیری انتخاب شده متفاوت باشد. در مجموع، نتایج تایید می کنند که ارتباط مثبت بین MD و هر دو رفتارهای مرتکب زورگویی سایبری و رفتارهای منفعل، حتی پس از در نظر گرفتن نقش متغیرهای تعدیل کننده، قابل توجه است. نتایج از نظر پیامدهای آنها برای تحقیقات و مداخله آتی مورد بحث قرار می گیرد.

روش شناسی تحقیق:

در این تحقیق هدف اصلی، ارائه مدل علی قلدری بر اساس شایستگی اخلاقی و هویت اخلاقی با نقش میانجی ذهن آگاهی در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهرستان دره شهر است؛ از این رو، پژوهش حاضر یک تحقیق توصیفی-همبستگی به کمک مدلیابی معادلات ساختاری و از لحاظ هدف، کاربردی است. مدل معادلات ساختاری روشی برای بررسی روابط میان متغیرهای پنهان است که همزمان متغیرهای مشاهده پذیر را نیز در نظر می گیرد. منظور از متغیرهای پنهان همان عوامل اصلی هستند که در یک الگو یا مدل مفهومی نمایش داده می شوند.

جامعه آماری: در پژوهش حاضر، جامعه آماری شامل کلیه دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهرستان دره شهر در سال تحصیلی ۱۴۰۳-۱۴۰۴ که بر اساس آمار دریافتی از اداره کل آموزش و پرورش شهرستان دره شهر به تعداد ۱۰۵۳ نفر در قالب ۹ مدرسه می باشد.

^{۳۷} Nicolò

نمونه آماری و روش نمونه گیری:

. در پژوهش حاضر، به منظور تعیین حجم نمونه، با استفاده از جدول کرجسی و مورگان (۱۹۷۰)، تعداد ۲۸۵ نفر به عنوان نمونه انتخاب شد و به جهت جلوگیری از افت نمونه و ... ۱۰٪ بیشتر (۲۸ نفر) که مقدار به دست آمده برابر با ۳۱۳ نفر است. در مرحله بعد برای انتخاب نمونه های پژوهش، روش نمونه گیری خوشه ای چند مرحله ای استفاده گردید. به این صورت که، در مرحله اول خوشه ها (مدارس) انتخاب و در مرحله دوم هر خوشه «دانش آموزان هر مدرسه» به تصادف از کلاس های آن انتخاب می شدند. به طوریکه، از بین تمامی مدارس دوره دوم متوسطه پسرانه (۹ مدرسه)، تعداد ۴ مدرسه و از هر مدرسه ۳ کلاس (از هر پایه تحصیلی یک کلاس) به صورت تصادفی انتخاب شدند.

روش اجرای پژوهش:

روش گردآوری اطلاعات به روش های کتابخانه ای و روش های میدانی قابل تقسیم است. در این پژوهش برای جمع آوری اطلاعات مربوط به پاسخگویی به سؤالات پژوهش، از روش میدانی با بکارگیری پرسشنامه استفاده شده است، همچنین از روش کتابخانه ای مانند مطالعه کتاب ها، مقالات، مجلات، طرح های پژوهشی و بانک های اطلاعاتی اینترنتی، مصاحبه با متخصصان و صاحب نظران مرتبط با موضوع مورد مطالعه (استاد دانشگاه...) برای تدوین و نگارش بخش ادبیات موضوع و مبانی نظری استفاده شده است. برای اجرای تحقیق نیز، محقق ابتدا، برای پرسشنامه تحقیقاتی خود اقدام به تهیه پرسشنامه آنلاین نمود. گوگل فرم ابزاری نیرومند برای ساخت و طراحی انواع فرم (برگه ای آزمون، نظرسنجی و ...) محسوب می شود. در این پژوهش نیز، در محیط گوگل فرم پرسشنامه ها را تهیه و لینک الکترونیکی تهیه گردید. سپس با هماهنگی با مدیران آموزش و پرورش شهرستان دره شهر، آمار دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه را دریافت کرد و پس از تعیین اندازه نمونه لازم پژوهش، به مدارس متوسطه مراجعه و با همکاری مدیران مدارس و دریافت لیست شماره تماس دانش آموزان، لینک سؤالات پرسشنامه به تعداد ۳۱۳ مورد در اختیار آنها قرار داده شد و تکمیل پرسشنامه ها به صورت الکترونیکی دریافت گردید. در نهایت بعد از دریافت پرسشنامه و به دلیل مخدوش بودن تعدادی از آنها و عدم همکاری برخی از دانش آموزان و تلاش و یادآوری زیاد پژوهشگر در تکمیل پرسشنامه ها، تعداد ۲۹۰ پرسشنامه مورد تجزیه و تحلیل نهایی قرار گرفت.

ابزار اصلی گردآوری داده ها، پرسشنامه های استاندارد:

پرسشنامه های استاندارد شده شامل: پرسشنامه قلدری در مدرسه اولوئوس (۱۹۹۶)، پرسشنامه شایستگی اخلاقی مارتین و آشین (۲۰۱۰)، پرسشنامه هویت اخلاقی بلک و رینولدز (۲۰۱۶) و پرسشنامه ذهن آگاهی بائر و همکاران (۲۰۰۶) بود.

تجزیه و تحلیل داده ها:

برای تجزیه و تحلیل داده های گردآوری شده ابتدا با تکنیک های موجود در آمار توصیفی مانند جداول توزیع فراوانی و محاسبه شاخص های مرکزی و پراکندگی به توصیف وضعیت موجود با توجه به نمونه مورد بررسی پرداخته شده است. برای آزمون فرضیه ها ابتدا نرمال بودن متغیرهای تحقیق به کمک آزمون کلموگروف - اسمیرنوف بررسی و سپس از آزمون ضریب همبستگی پیرسون، تحلیل عاملی تاییدی، تحلیل مسیر و مدل معادلات ساختاری به کمک نرم افزارهای SPSS و AMOS نسخه ۲۵ استفاده شده است.

یافته های پژوهش:

فرضیه اصلی: مدل علی قلدری بر اساس شایستگی اخلاقی و هویت اخلاقی با نقش میانجی ذهن آگاهی در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر دارای برازش مطلوب خواهد داشت.

برای تحلیل فرضیه اصلی، از تکنیک مدل معادلات ساختاری با بررسی و ارزیابی اثرات کل، مستقیم و میانجی (غیرمستقیم) به کمک نرم-افزار آموس (AMOS) استفاده می-شود. لازم به یادآوری است که مدل پس از اصلاح و ارتباط بین خطاها و مینیمم آنها بدست آمده است.

جدول (۱۶-۴) نتایج آزمون شاخص های برازندگی مدل علی قلدری دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر بر اساس شایستگی اخلاقی و هویت اخلاقی با نقش میانجی ذهن آگاهی را نشان میدهد.

جدول (۱۶-۴): نتایج آزمون شاخص های برازندگی مدل علی قلدری دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر بر اساس شایستگی اخلاقی و هویت اخلاقی با نقش میانجی ذهن آگاهی.

مدل	χ^2	DF	χ^2/DF	RMSEA	GFI	CFI	NFI
مدل پژوهش	۴۱۵/۵۳۴	۱۳۴	۳/۱۰۱	۰/۰۷۶	۰/۹۲۰	۰/۹۳۸	۰/۹۲۷

نتایج شاخص های برازندگی در جدول (۱۶-۴) نشان می-دهد میزان شاخص در برازندگی مدل علی قلدری دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر بر اساس شایستگی اخلاقی و هویت اخلاقی با نقش میانجی ذهن آگاهی کمتر از سطح مطلوب و مقدار قابل قبول عدد ۴ می باشد. همچنین، میزان شاخص RMSEA در مدل کمتر از سطح معنی-داری و قابل قبول ۰/۰۸ بوده که نشان-دهنده برازش مناسب و خوب مدل است. به همین ترتیب، در جدول (۱۶-۴) مقادیر اندازه-های برازندگی GFI، CFI و NFI ارزندگی مدل علی قلدری دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر بر اساس شایستگی اخلاقی و هویت اخلاقی با نقش میانجی ذهن آگاهی بزرگتر از ۰/۹۰ می باشند، که مقادیری مناسب و مطلوب محسوب می-شوند. از این رو ارزندگی مدل علی قلدری دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر بر اساس شایستگی اخلاقی و هویت اخلاقی با نقش میانجی ذهن آگاهی توسط داده-های پژوهش در سطح مناسبی از نظریه-های استفاده شده حمایت کرده و برای تبیین مدل، مناسب محسوب می شود.

فرضیه فرعی ۱. بین شایستگی اخلاقی با قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر رابطه وجود خواهد داشت.

برای تحلیل فرضیه فرعی اول از آزمون ضریب همبستگی پیرسون و نتایج مدل علی پژوهش (فرضیه اصلی) استفاده شد که نتایج آن در جدول (۱۸-۴) و (۱۹-۴) ارائه شده است.

جدول (۱۸-۴): نتایج آزمون همبستگی پیرسون بین شایستگی اخلاقی و قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر

متغیر	قلدری		
	همبستگی	خطای آزمون (Sig.)	سطح معنی داری
شایستگی اخلاقی	-۰/۲۷۳**	<۰/۰۱	۰/۰۵
			نتیجه
			تایید

نتایج جدول (۱۸-۴) نشان می-دهد میزان همبستگی بین شایستگی اخلاقی و قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر با مقدار -۰/۲۷۳، دارای میزان خطای آزمون کمتر از سطح معنی داری ۰/۰۵ می-باشد، در نتیجه بین شایستگی اخلاقی و قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر رابطه منفی و معناداری وجود دارد.

جدول (۴-۱۹): نتایج ضریب مسیر و آزمون آن در بررسی رابطه بین شایستگی اخلاقی و قلدری در دانش آموزان پسر دوره

مسیر	B	β	C.R.	P
شایستگی اخلاقی ← قلدری	-۰/۴۳۰	-۰/۲۴۴	-۲/۹۱۷	۰/۰۰۱

همانگونه که جدول (۴-۱۹) نشان می دهد آزمون ضریب مسیر شایستگی اخلاقی بر قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر درّه شهر معنادار می باشد، زیرا مقدار **C.R.** خارج فاصله (۲+ و ۲-) می باشند. همچنین، مقدار **P** مدل کمتر از سطح معنی داری ۰/۰۵ است. بنابراین، با توجه به میزان همبستگی (۰/۲۷۳-) و ضریب مسیر در حالت تخمین استاندارد (۰/۲۴۴-) نتیجه می شود که در سطح معنی داری ۰/۰۵، شایستگی اخلاقی به صورت مستقیم با قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر درّه شهر رابطه معناداری دارد.

فرضیه فرعی ۲. بین هویت اخلاقی با قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر درّه شهر رابطه وجود خواهد داشت.

برای تحلیل فرضیه فرعی دوم از آزمون ضریب همبستگی پیرسون و نتایج مدل علی پژوهش (فرضیه اصلی) استفاده شد که نتایج آن در جدول (۴-۲۰) و (۴-۲۱) ارائه شده است.

جدول (۴-۲۰): نتایج آزمون همبستگی پیرسون بین هویت اخلاقی و قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر درّه شهر

متغیر	قلدری		
	همبستگی	خطای آزمون (Sig.)	سطح معنی داری
هویت اخلاقی	-۰/۳۰۳**	<۰/۰۱	۰/۰۵
			نتیجه تایید

نتایج جدول (۴-۲۰) نشان می دهد میزان همبستگی بین هویت اخلاقی و قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر درّه شهر با مقدار -۰/۳۰۳، دارای میزان خطای آزمون کمتر از سطح معنی داری ۰/۰۵ می باشد، در نتیجه بین هویت اخلاقی و قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر درّه شهر رابطه منقی و معناداری وجود دارد .

حال با توجه به وجود رابطه ی بین هویت اخلاقی و قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر درّه شهر، با استفاده از نتایج مدل معادلات ساختاری پژوهش و نمودارهای (۴-۵) و (۴-۶) در فرضیه اصلی، ضرایب مسیر غیراستاندارد (B) و استاندارد () و آزمون آنها (C.R.) در بررسی رابطه بین هویت اخلاقی و قلدری در جدول (۴-۲۱) گزارش شده است.

جدول (۴-۲۱): نتایج ضریب مسیر و آزمون آن در بررسی رابطه بین هویت اخلاقی و قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر درّه شهر

مسیر	B	β	C.R.	P
هویت اخلاقی ← قلدری	-۰/۴۶۰	-۰/۲۸۲	-۳/۰۸۹	***

همانگونه که جدول (۴-۲۱) نشان می دهد آزمون ضریب مسیر هویت اخلاقی بر قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم مدل کمتر از P خارج فاصله (۲+۲-) می باشند. همچنین، مقدار $C.R.$ متوسطه شهر درّه شهر معنادار می باشد، زیرا مقدار سطح معنی داری ۰/۰۵ است. بنابراین، با توجه به میزان همبستگی (۳۰۳/۰-) و ضریب مسیر در حالت تخمین استاندارد (۲۸۲/۰-) نتیجه می شود که در سطح معنی داری ۰/۰۵، هویت اخلاقی به صورت مستقیم با قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر درّه شهر رابطه منفی و معناداری دارد.

فرضیه فرعی ۳. بین ذهن آگاهی با قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر درّه شهر رابطه وجود خواهد داشت.

برای تحلیل فرضیه فرعی سوم از آزمون ضریب همبستگی پیرسون و نتایج مدل علی پژوهش (فرضیه اصلی) استفاده شد که نتایج آن در جدول (۴-۲۲) و (۴-۲۳) ارائه شده است .

جدول (۴-۲۲): نتایج آزمون همبستگی پیرسون بین ذهن آگاهی و قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر درّه شهر

قلدری				متغیر
نتیجه	سطح معنی داری	خطای آزمون (Sig.)	همبستگی	
تایید	۰/۰۵	<۰/۰۱	-۰/۶۰۵**	ذهن آگاهی

نتایج جدول (۴-۲۲) نشان می دهد میزان همبستگی بین ذهن آگاهی و قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر درّه شهر با مقدار -۰/۶۰۵، دارای میزان خطای آزمون کمتر از سطح معنی داری ۰/۰۵ می باشد، در نتیجه بین ذهن آگاهی و قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر درّه شهر رابطه منفی و معناداری وجود دارد .

حال با توجه به وجود رابطه ی بین ذهن آگاهی و قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر درّه شهر، با استفاده از نتایج مدل معادلات ساختاری پژوهش و نمودارهای (۴-۵) و (۴-۶) در فرضیه اصلی، ضرایب مسیر غیراستاندارد (B) و استاندارد (C.R) و آزمون آنها (C.R) در بررسی رابطه بین ذهن آگاهی و قلدری در جدول (۴-۲۳) گزارش شده است.

جدول (۴-۲۳): نتایج ضریب مسیر و آزمون آن در بررسی رابطه بین ذهن آگاهی و قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر درّه شهر

مسیر	B	β	C.R.	P
ذهن آگاهی ← قلدری	-۰/۸۱۰	-۰/۵۵۸	-۸/۹۷۲	***

همانگونه که جدول (۴-۲۳) نشان می دهد آزمون ضریب مسیر ذهن آگاهی بر قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه مدل کمتر از سطح معنی P خارج فاصله (۲+و-۲-) می باشند. همچنین، مقدار C.R. شهر درّه شهر معنادار می باشد، زیرا مقدار داری ۰/۰۵ است. بنابراین، با توجه به میزان همبستگی (۰/۶۰۵-) و ضریب مسیر در حالت تخمین استاندارد (۰/۵۵۸-) نتیجه می شود که در سطح معنی داری ۰/۰۵، ذهن آگاهی به صورت مستقیم با قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر درّه شهر رابطه معناداری دارد.

فرضیه فرعی ۴. بین شایستگی اخلاقی با ذهن آگاهی در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر درّه شهر رابطه وجود خواهد داشت.

برای تحلیل فرضیه فرعی چهارم از آزمون ضریب همبستگی پیرسون و نتایج مدل علی پژوهش (فرضیه اصلی) استفاده شد که نتایج آن در جدول (۴-۲۴) و (۴-۲۵) ارائه شده است.

جدول (۴-۲۴): نتایج آزمون همبستگی پیرسون بین شایستگی اخلاقی و ذهن آگاهی در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر درّه شهر

ذهن آگاهی				متغیر
همبستگی	خطای آزمون (Sig.)	سطح معنی داری	نتیجه	
۰/۵۶۰**	<۰/۰۱	۰/۰۵	تایید	شایستگی اخلاقی

نتایج جدول (۴-۲۴) نشان می دهد میزان همبستگی بین شایستگی اخلاقی و ذهن آگاهی در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر درّه شهر با مقدار ۰/۵۶۰، دارای میزان خطای آزمون کمتر از سطح معنی داری ۰/۰۵ می باشد، در نتیجه بین شایستگی اخلاقی و ذهن آگاهی در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر درّه شهر رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. حال با توجه به وجود رابطه ی بین شایستگی اخلاقی و ذهن آگاهی در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر درّه شهر، با استفاده از نتایج مدل معادلات ساختاری پژوهش و نمودارهای (۴-۵) و (۴-۶) در فرضیه اصلی، ضرایب مسیر غیراستاندارد (B) و استاندارد () و آزمون آنها (C.R.) در بررسی رابطه بین شایستگی اخلاقی و ذهن آگاهی در جدول (۴-۲۵) گزارش شده است.

جدول (۴-۲۵): نتایج ضریب مسیر و آزمون آن در بررسی رابطه بین شایستگی اخلاقی و ذهن آگاهی در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر درّه شهر

مسیر	B	β	C.R.	P
شایستگی اخلاقی ← ذهن آگاهی	۰/۶۲۹	۰/۵۱۸	۸/۷۲۷	***

همانگونه که جدول (۴-۲۵) نشان می دهد آزمون ضریب مسیر شایستگی اخلاقی بر ذهن آگاهی در دانش آموزان پسر دوره دوم کمتر P خارج فاصله (۲+و-۲-) می باشند. همچنین، مقدار C.R. دوم متوسطه شهر درّه شهر معنادار می باشد، زیرا مقدار از سطح معنی داری ۰/۰۵ است. بنابراین، با توجه به میزان همبستگی (۰/۵۶۰) و ضریب مسیر در حالت تخمین استاندارد

(۰/۵۱۸) نتیجه می شود که در سطح معنی داری ۰/۰۵، شایستگی اخلاقی به صورت مستقیم با ذهن آگاهی در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر رابطه معناداری دارد.

فرضیه فرعی ۵. بین هویت اخلاقی با ذهن آگاهی در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر رابطه وجود خواهد داشت.

برای تحلیل فرضیه فرعی پنجم از آزمون ضریب همبستگی پیرسون و نتایج مدل علی پژوهش (فرضیه اصلی) استفاده شد که نتایج آن در جدول (۴-۲۶) و (۴-۲۷) ارائه شده است.

جدول (۴-۲۶): نتایج آزمون همبستگی پیرسون بین هویت اخلاقی و ذهن آگاهی در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر

ذهن آگاهی				متغیر
نتیجه	سطح معنی داری	خطای آزمون (Sig.)	همبستگی	
تایید	۰/۰۵	<۰/۰۱	۰/۵۴۱**	هویت اخلاقی

نتایج جدول (۴-۲۶) نشان می دهد میزان همبستگی بین هویت اخلاقی و ذهن آگاهی در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر با مقدار ۰/۵۴۱، دارای میزان خطای آزمون کمتر از سطح معنی داری ۰/۰۵ می باشد، در نتیجه بین هویت اخلاقی و ذهن آگاهی در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. حال با توجه به وجود رابطه ی بین هویت اخلاقی و ذهن آگاهی در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر، با استفاده از نتایج مدل معادلات ساختاری پژوهش و نمودارهای (۴-۵) و (۴-۶) در فرضیه اصلی، ضرایب مسیر غیراستاندارد (B) و استاندارد () و آزمون آنها (C.R.) در بررسی رابطه بین هویت اخلاقی و ذهن آگاهی در جدول (۴-۲۷) گزارش شده است.

جدول (۴-۲۷): نتایج ضریب مسیر و آزمون آن در بررسی رابطه بین هویت اخلاقی و ذهن آگاهی در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر

مسیر	B	β	C.R.	P
هویت اخلاقی ← ذهن آگاهی	۰/۵۷۰	۰/۵۰۸	۸/۶۱۱	***

همانگونه که جدول (۴-۲۷) نشان می دهد آزمون ضریب مسیر هویت اخلاقی بر ذهن آگاهی در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر معنادار می باشد، زیرا مقدار C.R. خارج فاصله (۲+ و ۲-) می باشند. همچنین، مقدار P مدل کمتر از سطح معنی داری ۰/۰۵ است. بنابراین، با توجه به میزان همبستگی (۰/۵۴۱) و ضریب مسیر در حالت تخمین استاندارد (۰/۵۰۸) نتیجه می شود که در سطح معنی داری ۰/۰۵، هویت اخلاقی به صورت مستقیم با ذهن آگاهی در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر رابطه معناداری دارد.

فرضیه فرعی ۶. ذهن آگاهی در رابطه بین شایستگی اخلاقی و قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر نقش میانجی خواهد داشت.

برای تعیین نوع نقش میانجی و میزان اثر ذهن آگاهی در رابطه بین شایستگی اخلاقی و قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر، با استفاده از نتایج مدل پژوهش و نمودارهای (۴-۵) و (۴-۶) در فرضیه اصلی، نتایج اثرات مستقیم، غیر مستقیم و کل در حالت های غیراستاندارد (B) و استاندارد () و آزمون آنها (C.R.) در جدول (۴-۲۸) گزارش شده است.

جدول (۴-۲۸). نتایج اثرات میانجی ذهن آگاهی در رابطه بین شایستگی اخلاقی با قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر درّه شهر

اثر کل	اثر غیرمستقیم	اثر مستقیم	برآورد	مسیر	
				میانجی	مستقل وابسته
-۰/۹۴۰	-۰/۴۱۰	-۰/۴۳۰	غیراستاندارد	شایستگی اخلاقی ← ذهن آگاهی ← قلدری	
-۰/۵۳۳	-۰/۲۸۹	-۰/۲۴۴	استاندارد		
-۸/۸۹۱	-۳/۲۰۷	-۲/۹۱۷	C.R.		
***	***	۰/۰۰۱	Sig.		
Partial Mediation		نتیجه (نقش): میانجی			

جدول (۴-۲۸) نشان می‌دهد که اثرات مستقیم، غیرمستقیم و کل در مدل رابطه بین شایستگی اخلاقی و قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر درّه شهر با میانجی گری ذهن آگاهی در سطح خطای ۰/۰۵ معنادار می باشد، زیرا دارای خطای آزمون کمتر از ۰/۰۵ می باشند. همچنین، در جدول (۴-۲۸) مشاهده می شود که نقش میانجی ذهن آگاهی در حالت استاندارد به میزان ۰/۲۸۹- واحد به اثرات کل رابطه بین شایستگی اخلاقی و قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر درّه شهر اضافه می کند. در نتیجه، میزان اثرات کل رابطه بین شایستگی اخلاقی و قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر درّه شهر با حضور میانجی ذهن آگاهی برابر با ۰/۲۴۴- می باشد که این مقدار با مقایسه با میزان اثر مستقیم در حالت استاندارد با مقدار ۰/۵۳۳-، مقدار افزایش یافته و قابل توجه ای می باشد. به عبارتی، متغیر میانجی ذهن آگاهی می تواند در رابطه بین شایستگی اخلاقی و قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر درّه شهر به میزان اثر ۰/۲۸۹-، تاثیر مثبت و غیر مستقیم معناداری داشته باشد. به همین ترتیب، از جدول (۴-۲۸) با توجه به معناداری اثرات مستقیم، غیرمستقیم و کل نتیجه می شود که متغیر میانجی ذهن آگاهی در رابطه بین شایستگی اخلاقی و قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر درّه شهر تاثیرگذار و دارای اثر جزئی (Partial Mediation) می باشد. بنابراین نقش میانجی ذهن آگاهی در رابطه بین شایستگی اخلاقی و قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر درّه شهر به طور مستقیم و غیرمستقیم موثر و مورد تایید می باشد.

فرضیه فرعی ۷. ذهن آگاهی در رابطه بین هویت اخلاقی و قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر درّه شهر نقش میانجی خواهد داشت.

برای تعیین نوع نقش میانجی و میزان اثر ذهن آگاهی در رابطه بین هویت اخلاقی و قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر درّه شهر، با استفاده از نتایج مدل پژوهش و نمودارهای (۴-۵) و (۴-۶) در فرضیه اصلی، نتایج اثرات مستقیم، غیر مستقیم و کل در حالت های غیراستاندارد (B) و استاندارد () و آزمون آنها (C.R.) در جدول (۴-۲۹) گزارش شده است.

اثر کل	اثر غیرمستقیم	اثر مستقیم	برآورد	مسیر	
				میانجی	مستقل وابسته
-۰/۹۲۲	-۰/۴۶۲	-۰/۴۶۰	غیراستاندارد	هویت اخلاقی ← ذهن آگاهی ← قلدری	

-۰/۵۶۵	-۰/۲۸۳	-۰/۲۸۲	استاندارد
-۸/۷۸۶	-۳/۰۹۲	-۳/۰۸۹	C.R.
***	***	***	Sig.
Partial Mediation		نتیجه (نقش): میانجی	

جدول (۴-۲۹). نتایج اثرات میانجی ذهن آگاهی در رابطه بین هویت اخلاقی و قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر

جدول (۴-۲۹) نشان می‌دهد که اثرات مستقیم، غیرمستقیم و کل در مدل رابطه بین شایستگی اخلاقی و قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر با میانجی گری ذهن آگاهی در سطح خطای ۰/۰۵ معنادار می‌باشد، زیرا دارای خطای آزمون کمتر از ۰/۰۵ می‌باشند. همچنین، در جدول (۴-۲۹) مشاهده می‌شود که نقش میانجی ذهن آگاهی در حالت استاندارد به میزان ۰/۲۸۳ - واحد به اثرات کل رابطه بین شایستگی اخلاقی و قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر اضافه می‌کند. در نتیجه، میزان اثرات کل رابطه بین شایستگی اخلاقی و قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر با حضور میانجی ذهن آگاهی در حالت استاندارد برابر با ۰/۵۶۵ - می‌باشد که این مقدار با مقایسه با میزان اثر مستقیم با مقدار ۰/۲۸۲ -، مقدار افزایش یافته و قابل توجه‌ای می‌باشد. به عبارتی، متغیر میانجی ذهن آگاهی می‌تواند در رابطه بین شایستگی اخلاقی و قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر به میزان اثر ۰/۲۸۳ -، تاثیر مثبت و غیر مستقیم معناداری داشته باشد. به همین ترتیب، از جدول (۴-۲۹) با توجه به معناداری اثرات مستقیم، غیرمستقیم و کل نتیجه می‌شود که متغیر میانجی ذهن آگاهی در رابطه بین شایستگی اخلاقی و قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر تاثیرگذار و دارای اثر جزئی (Partial Mediation) می‌باشد. بنابراین نقش میانجی ذهن آگاهی در رابطه بین شایستگی اخلاقی و قلدری در دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر به طور مستقیم و غیرمستقیم موثر و مورد تایید می‌باشد.

بحث و نتیجه گیری

نتایج پژوهش نشان می‌دهد که شایستگی اخلاقی و هویت اخلاقی به‌طور مستقیم به بروز قلدری در دانش‌آموزان پسر مرتبط نیستند، بلکه این رابطه به‌طور قابل توجهی توسط سطح ذهن آگاهی که به‌عنوان میانجی عمل می‌کند، تعدیل می‌شود.

فرضیه اصلی: مدل علی قلدری بر اساس شایستگی اخلاقی و هویت اخلاقی با نقش میانجی ذهن آگاهی در دانش‌آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر برآزش مطلوب است. کلیه گویه‌ها (سوالات) به کار گرفته در تحقیق، قدرت تبیین‌کنندگی مورد نظر را برای مدل علی قلدری دانش‌آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر بر اساس شایستگی اخلاقی و هویت اخلاقی با نقش میانجی ذهن آگاهی مورد نظر داشته‌اند و با توجه به نتایج مشخصه‌های برازندگی، ضرایب آلفای کرونباخ گزارش شده و بار عاملی، ضرایب مسیر و C.R.، ابزار گردآوری داده‌ها مدل علی قلدری دانش‌آموزان پسر دوره دوم متوسطه شهر دره شهر بر اساس شایستگی اخلاقی و هویت اخلاقی با نقش میانجی ذهن آگاهی دارای ویژگی‌های فنی (قابلیت اعتماد و اعتبار) در سطح بسیار خوب و مطلوبی می‌باشد. نتیجه این فرضیه با نتایج پژوهش علائی (۱۴۰۳)، جنیک، (۲۰۱۸) همسو و هم جهت است.

شایستگی اخلاقی از جمله مؤلفه‌های بنیادین شخصیت انسانی است که به توانایی فرد در تشخیص، تحلیل و عملکرد مناسب نسبت به مسائل اخلاقی اشاره دارد. این شایستگی شامل ابعاد متعددی مانند توانایی قضاوت اخلاقی، همدلی، احترام به دیگران، مسئولیت‌پذیری و تعهد به اصول اخلاقی می‌شود. فردی که از سطح بالایی از شایستگی اخلاقی برخوردار باشد، قادر است در موقعیت‌های مختلف اجتماعی، تصمیم‌هایی منطبق بر ارزش‌های انسانی و اجتماعی اتخاذ کند. در واقع، شایستگی

اخلاقی به منزله یکی از پایه های رفتارهای اجتماعی مثبت تلقی می شود و با پیامدهایی چون کاهش رفتارهای پرخطر، بهبود روابط بین فردی و مشارکت فعال در جامعه همراه است. در کنار این مفهوم، هویت اخلاقی به عنوان درک فرد از خود به عنوان یک شخص اخلاقی شناخته می شود. به عبارت دیگر، هویت اخلاقی زمانی شکل می گیرد که فرد نه تنها به ارزش ها و اصول اخلاقی باور دارد، بلکه این اصول را به بخشی از هویت شخصی خود تبدیل کرده است و در نتیجه، در تصمیم گیری ها و رفتارهایش بازتاب می یابد. هویت اخلاقی می تواند نقش مهمی در ثبات رفتاری ایفا کرده و فرد را در مسیر کنش های اخلاقی پایدار و مسئولانه هدایت کند یکی از عوامل مهم و قابل مداخله در شکل گیری و تقویت این دو سازه روان شناختی، ذهن آگاهی (Mindfulness) است. ذهن آگاهی به معنای توجه آگاهانه، هدفمند و بدون قضاوت به لحظه حال است. این مفهوم، که ریشه در سنت های مراقبه شرقی دارد، در دهه های اخیر وارد حوزه روان شناسی معاصر شده و به ویژه در آموزش و پرورش مورد توجه قرار گرفته است. ذهن آگاهی با افزایش سطح خود آگاهی، تنظیم هیجانات، کاهش استرس، و بهبود عملکرد شناختی، بستر مناسبی برای رشد اخلاقی دانش آموزان فراهم می سازد (جباری، ۱۳۹۶).

مطالعات نشان داده اند که تمرینات ذهن آگاهی مانند تمرکز بر تنفس، مراقبه های کوتاه مدت، و تکنیک های توجه غیر قضاوتی، به ارتقاء شایستگی اخلاقی دانش آموزان کمک می کنند. این تمرینات موجب افزایش آگاهی نسبت به هیجانات و افکار درونی می شوند و در نتیجه، دانش آموزان می آموزند که در موقعیت های پرتنش یا چالش برانگیز، به جای واکنش های فوری و تکانشی، با تأمل و درک اخلاقی تصمیم گیری کنند. علاوه بر این، ذهن آگاهی با افزایش خود کنترلی و توانایی همدلی، زمینه ساز شکل گیری هویت اخلاقی قوی تری در دانش آموزان می شود. دانش آموزانی که به صورت منظم در برنامه های مبتنی بر ذهن آگاهی شرکت می کنند، نه تنها در درک مفاهیم اخلاقی عملکرد بهتری دارند، بلکه خود را به عنوان افرادی متعهد به ارزش های انسانی می شناسند. به عبارت دیگر، ذهن آگاهی از طریق تقویت درون نگری و احساس مسئولیت شخصی، فرایند «درونی سازی ارزش ها» را تسهیل می کند که این خود عامل مؤثری در شکل گیری هویت اخلاقی محسوب می شود (اسکلکتون، ۲۰۲۱).

پیشنهادهای کاربردی:

۱- رابطه بین شایستگی اخلاقی و قلدری:

پیشنهاد اول: اجرای کارگاه های آموزش مهارت های اخلاقی و شهروندی در مدارس

پیشنهاد دوم: طراحی برنامه های مشاوره گروهی با تمرکز بر تقویت همدلی و مسئولیت پذیری اجتماعی

۲- رابطه بین هویت اخلاقی و قلدری :

پیشنهاد اول: برگزاری جلسات قصه گویی اخلاقی برای تقویت هویت اخلاقی

پیشنهاد دوم: ایجاد سیستم پایش و ثبت رفتارهای اخلاقی مثبت در مدرسه

۳- رابطه بین ذهن آگاهی و قلدری

پیشنهاد اول: آموزش تکنیک های ذهن آگاهی به صورت هفتگی در مدارس

پیشنهاد دوم: ایجاد فضای آرام بخش و مدیتیشن در محیط مدرسه

۴- رابطه بین شایستگی اخلاقی و ذهن آگاهی:

پیشنهاد اول: تلفیق آموزش های اخلاقی با تمرینات ذهن آگاهی.

پیشنهاد دوم: طراحی بازی های آموزشی ترکیبی (اخلاق و ذهن آگاهی)

پیشنهادهای پژوهشی:

۱. مطالعه تطبیقی بین مدارس مختلف شهرستان دره شهر پیشنهاد می شود پژوهشی با هدف مقایسه رابطه متغیرهای مورد

مطالعه در مدارس با ویژگی های اجتماعی-اقتصادی متفاوت انجام شود تا تأثیر بافت مدرسه بر این روابط مشخص گردد.

۲. بررسی نقش تعدیل گر جنسیت پژوهشی با مشارکت دانش آموزان دختر به منظور مقایسه یافته ها با نتایج حاضر و شناسایی تفاوت های جنسیتی در روابط بین متغیرها پیشنهاد می شود.
۳. طراحی و آزمون مداخلات ترکیبی پژوهشی عملیاتی برای طراحی، اجرا و ارزیابی اثربخشی بسته های مداخله ای ترکیبی (ترکیب آموزش ذهن آگاهی و شایستگی های اخلاقی) در کاهش رفتارهای قلدری پیشنهاد می گردد.
۴. مطالعه طولی تأثیرات بلندمدت پیشنهاد می شود پژوهشی طولی با پیگیری دانش آموزان در طول چند سال تحصیلی انجام شود تا پایداری اثرات متغیرهای مورد مطالعه بررسی گردد.
۵. بررسی نقش واسطه ای متغیرهای اضافی پژوهشی با هدف بررسی نقش واسطه ای متغیرهای دیگری مانند هوش هیجانی، تاب آوری یا خودتنظیمی در روابط بین متغیرهای اصلی پیشنهاد می شود.
۶. مطالعه کیفی تجارب زیسته پژوهشی کیفی با استفاده از مصاحبه های عمیق با دانش آموزان، معلمان و والدین برای درک بهتر مکانیسم های تأثیر این متغیرها پیشنهاد می گردد.

محدودیت های پژوهش:

- برخی از دانش آموزان مدارس تمایل کمتری برای مشارکت در پژوهش نشان دادند، که این امر می تواند بر تنوع داده ها تأثیر بگذارد.
- در این پژوهش به منظور زمینه یابی از پرسشنامه استفاده گردید، در نتیجه ممکن است برخی از افراد از ارائه پاسخ واقعی خودداری کرده و پاسخ غیر واقعی داده باشند.
- تعداد زیاد پرسش های پرسشنامه ها به طولانی شدن زمان اجرای آن انجامید که بر مقدار دقت پاسخ های شرکت کنندگان بی تأثیر نبوده است.
- به دلیل محدودیت های نمونه گیری (تمرکز بر یک منطقه جغرافیایی یا جنسیت خاص) نمی توان نتایج را به سایر گروه ها یا مناطق تعمیم داد. این محدودیت می تواند بر کاربردپذیری نتایج تأثیر بگذارد.

منابع :

- ترکاشوند، معصومه، کرامتی، هادی. (۱۴۰۰). پیش بینی انواع قلدری بر اساس زیرمقیاس های گسست اخلاقی و هویت اخلاقی در دانش آموزان مقطع ابتدایی شهر تهران. تفکر، و کودک، ۱۲ (۲) ۹۳-۱۱۰
- رحمتی، صمد؛ شهنی ییلاق، منیجه؛ عالیپور، سیروس؛ رشنو، عبدالرضا و مکتبی، غلامحسین (۱۴۰۰). شیوع شناسی و بررسی عوامل خطر ساز و حفاظت کننده فردی مزاحمت سایبری. فصلنامه پژوهش ها و اطلاعات ی و جنایی، ۱۶ (۴)، ۱۵۹-۱۸۸
- سوری ح، کوپایی م، صفری ا. (۲۰۲۳). نقش واسطه ای استدلال اخلاقی در رابطه بین هوش هیجانی و رفتار شاهدان قلدری. مجله اخلاق پزشکی - علمی پژوهشی، ۱۷ Retrieved (۴۸) از <https://journals.sbm.ac.ir/me/article/view/۴۲۹۵۳>

صمدی فرد، حمیدرضا، نریمانی، محمد. (۱۳۹۷). نقش باورهای غیرمنطقی، خودکارآمدی و ذهن آگاهی در پیش‌بینی قلدری دانش‌آموزان. روان‌شناسی مدرسه و آموزشگاه ۷(۳)، ۱۳۸-۱۵۸.

عبدالحمیدی، کریم؛ غدیری، فرهاد و محمدزاده، علی (۱۴۰۲). پیش‌بینی پرخاشگری سایبری بر اساس همدلی، بی‌تفاوتی اخلاقی و نشخوار خشم در نوجوانان. پژوهش‌های روان‌شناسی اجتماعی. ۱۳ (۵۰)، ۳۰-۱۵.

عظیمی، کامیار، شهینی ییلاق، منیجه و خوشناموند، مهرداد (۱۴۰۲). طراحی و آزمون مدل علی رابطه بین هویت اخلاقی و قلدری با میانجی‌گری عدم التزام اخلاقی در نوجوانان ایرانی. پژوهش‌های روانشناسی اجتماعی ۵۲(۱۳)، ۱۳-۳۵.

ملائی، رسول (۱۴۰۲). بررسی رابطه بین بی‌تفاوتی اخلاقی، همدلی و بخشش با قلدری در دانش‌آموزان هفتمین همایش بین‌المللی روان‌شناسی مدرسه، تهران، ۱۹۷۲۲۸۸، <https://civilica.com/doc/۱۹۷۲۲۸۸>

نیک‌خواه، فرنوش و کالنتری، جلال و خیر، محمد. (۱۴۰۳). بررسی رابطه کمال‌گرایی با هویت اخلاقی با توجه به متغیر میانجی ذهن آگاهی در بین دانش‌آموزان دختر دوره دوم مقطع متوسطه شهر شیراز، پانزدهمین کنفرانس بین‌المللی پژوهش‌های نوین در روانشناسی، علوم اجتماعی، علوم تربیتی و آموزشی.

Aquino, K., Reed, A. (۲۰۰۲). The Self Importance of Moral Identity. *Journal of Personality and Social Psychology*, ۸۳, ۱۴۲۳-۱۴۴۰.

Boegershausen, J., Aquino, K., & Reed, A. (۲۰۱۵). Moral identity. *Current Opinion in Psychology*, ۶, ۱۶۲-۱۶۶.

Celik, H. C., Hopkins, L., & O'Reilly, M. (۲۰۲۳). Exploring the perspectives of Turkish adolescents on bullying: A qualitative study. *Psychology in the Schools*, ۱-۱۵.

Dupper, D. R., & Meyer-Adams, N. (۲۰۲۰). Low-Level Violence: A Neglected Aspect of School Culture. *Journal of Urban Education*, ۳۷ (۴), ۳۵۰-۳۶۴.

Frewen, P. A., Evans, E. M., Maraj, N., Dozois, D. J. A., & Partridge, K. (۲۰۰۸). Letting go, mindfulness and negative automatic thinking. *Cognitive Therapy and Research*, ۳۲(۶), ۷۵۸-۷۷۴.

Gini, G., & Pozzoli, T. (۲۰۱۹). Moral Identity and Its Role in Preventing Bullying in Adolescents. *Journal of School Psychology*, ۶۴, ۱۱۲-۱۲۱.

Guo, S. (۲۰۱۶). A meta-analysis of the predictors of cyberbullying perpetration and victimization. *Psychology in the Schools*, ۵۳(۴), ۴۳۲-۴۵۳.

Hu, Y., Zhang, T., Shi, HF, Fan, CY. (۲۰۲۳). Empathy and bystander helping behavior in cyberbullying among adolescents: the mediating role of internet moral judgment and the moderating role of internet self-efficacy. *Frontiers in Psychology*, ۵;۱۴:۱۱۹۶۵۷۱. doi:۱۰.۳۳۸۹/fpsyg.۲۰۲۳.۱۱۹۶۵۷۱

Imuta, K., Song, S., Henry, J. D., Ruffman, T., Peterson, C., & Slaughter, V. (۲۰۲۲). A meta-analytic review on the social-emotional intelligence correlates of the six bullying roles: Bullies, followers, victims, bully-victims, defenders, and outsiders. *Psychological Bulletin*, ۱۴۸(۳), ۱۹۹-۲۲۶.

Jormsri, P., Kunaviktikul, W., Ketefian, S., & Chaowalit, A. (۲۰۰۵). Moral competence in nursing practice. *Nursing Ethics*, ۱۲(۶), ۵۸۲-۵۹۴.

Kokkinos, C. M., & Kipritsi, E. (۲۰۱۸). Bullying, moral disengagement and empathy: Exploring the links

Maquette note: The listed reference "Kokkinos, C. M., & Kipritsi, E. (۲۰۱۸). Bullying, moral disengagement and empathy: Exploring the links" lacks complete journal info in your list. I kept the author names in order; please provide full citation if you want exact formatting.

Ostrov, J. M., & Perry, K. J. (۲۰۲۰). Bullying and peer victimization in early childhood. In: Benson, J. B. (ed.), *Encyclopedia of Infant and Early Childhood Development* (۲nd ed.). Oxford: Elsevier; p. ۲۲۸-۲۳۵.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/B۹۷۸۰۱۲۸۰۹۳۲۴۵۲۳۵۷۲۴>

Rahman, A. A., Hanum, F. F., & Firdaus, D. F. (۲۰۲۳). Moral identity and electronic aggression on

Smith, H., a. (۲۰۱۹). The role of moral reasoning in bullying behavior: A longitudinal study. *Journal of Child and Adolescent Behavior*, ۲۸(۳), ۲۳۴-۲۴۵.

Smith PK, López-Castro L, Robinson S, Görzig A. (۲۰۱۹). Consistency of gender differences in bullying in cross-cultural surveys. *Aggression and Violent Behavior*, ۴۵(۱), ۳۳-۴۰.

Swansea: Omitted duplicates

Tant, C. A., McMahon, S. D., & Cunningham, J. (۲۰۲۲). The Role of Moral Identity in Preventing Bullying Behaviors Among Adolescents. *Journal of School Psychology*, ۸۱, ۲۳-۳۴.

Thornberg, R. (۲۰۲۳). Longitudinal link between moral disengagement and bullying among children and adolescents: A systematic review. *European Journal of Developmental Psychology*, ۱-۳۲.

Ttofi, M. M., & Farrington, D. P. (۲۰۲۳). School-based programs to prevent bullying: An updated review of effectiveness and meta-analysis. *Journal of School Psychology*, ۸۵, ۱-۱۴.

Walker, L., & Colosimo, K. (۲۰۱۱). Mindfulness, self-compassion and happiness in nonmeditators, A theoretical and empirical examination. *Personality and Individual Differences*, ۵۰, ۲۲۲-۲۲۷.

Yosep, I., Hikmat, R., & Mardhiyah, A. (۲۰۲۳). School-based nursing interventions for preventing bullying and reducing its incidence on students: A scoping review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, ۲۰(۲), ۱-۱۳.

Smith, harvey (۲۰۱۹). The role of moral reasoning in bullying behavior: A longitudinal study. *Journal of Child and Adolescent Behavior*, ۲۸(۳), ۲۳۴-۲۴۵.